

vytváří situaci, v níž se energie Cesty „nespotřebováva“, ale naopak se obnovuje. Úvaha nepochybně nepodložená exaktní vědou, jež prostě neexistovala, podpořená však zamýšlením se nad pozorovatelným rozvojem (kvantitativním i kvalitatívnym) ľidské spoločnosti, ktorá byla pro čínské filosofy vždy tím zcela primárním předmětem zájmu a analýzy (kterou právem či neprávem často extrapolovali do kosmických dimenzí). Tak jako ľidská společnost, i Cesta T a o „v prostoru mezi Nebem a Zemí“ sílí prostě svoji vlastní aktivitou. Ontologicky to je jistě dnes pro nás příliš „krátké spojení“, ale současná věda není rozhodně v situaci, kdy by podobnou úvahu chtěla prohlásit za apriorní nesmysl, nepadající v úvahu pro další zkoumání.

V těchto několika poznámkách jsem se dotkl jen několika málo ontologických problémů našeho textu. Tak, jako stále znovu studujeme předsokratiky, tak se vyplatí studovat i starověkou filosofii v Číně. *Tao-Te-t'ing* je – v rámci nároků své doby – koherentním filosofickým textem, který se značnou uceleností prezentuje m.j. určitý ontologický model, zajisté neméně významný, jako byl model at' Parmenidův, či Hérakleitův. A tedy analýza *Tao-Te-t'ingu* a celé klasické čínské filosofie je dnes rozhodně naléhavou a současně velmi perspektivní záležitostí.

## LAO-C': O CESTE TAO A JEJ TVORIVEJ ENERGII TE

*Lao-c' (Starý Majster) – dávny anonymný archivár v cisárskom archíve hlavného mesta čínskej ríše na prelome 6. -5. stor. pred n.l., človek žijúci v Luo-jangu na sklonku tzv. obdobia „Od jari do jesene“, za vlády druhej čínskej historickej dynastie Čou (1122-255 pred n.l.), človek, o ktorom sa dá len predpokladať, že ako cisársky archivár patril v svojej dobe k tej vrstve čínskych vzdelancov, ktorí na cisárov rozkaz putovali po ríši a zapisovali a zbierali najrôznejšie literárne i historické materiály a dokumenty pre cisárske archívy. Tým boli v neustálom styku so životom i so spoločenskými problémami svojej doby. Po tomto neznámom človeku sa v čínskej kultúrnej tradícii zachovalo toto zvláštne a ojedinelé filozofické dielo, skladajúce sa z 81 rôznych dlhých, svojsky zoštylizovaných kapitoliek – ľudských a filozofických právd o podstate bytia, o časopriestore medzi Nebom a Zemou a o človeku v ňom.*

Originál traktátu Tao-Te-t'ing, pôvodne vyrytý pravdepodobne ešte predreformnými čínskymi znakmi na tenké bambusové doštičky, už v dávnom staroveku zotlel a stratil sa a zotleli a stratili sa i všetky jeho ďalšie staroveké opisy. Dielo však nezaniklo a zachovalo sa vďaka svojim chanským opisom, a tým sa teda zachovalo až dodnes. (V súčasnosti najstaršími dochovanými opismi sú tzv. „ma-wang-tuejské rukopisy“, ktoré objavili čínski archeológovia v sedemdesiatych rokoch nášho storočia v jednej čínskej hrobke z 2. stor. pred n.l.)

Lao-c'ov Tao-Te-t'ing už tisícročia provokuje čínskych intelektuálov k novým a novým opisom, komentárom a interpretáciám a už dobré dve-tri storočia provokuje aj európskych vzdelancov k ďalším a ďalším prekladom, filozofickým rozborom a interpretáciám. V našej západnej časti sveta jestvuje už vyše 260 rôznych prekladov tohto diela, ale ani jeden ešte stále nie je adekvátny. A preto jeho originál provokuje sinológov i filozofov aj naďalej. Tak vyprovokoval i Egona Bondyho a mňa k spoločnému pokusu o nový filozofický preklad tohto diela, ukážku z ktorého vám predkladáme. Na hlbšie preniknutie do myšlienkovkej stavby originálu sme použili špecifickú lingvistickú metódu štruktúrálnej analýzy čínskeho textu, ktorú som si už predtým overila na preklade klasických konfuciánskych textov a ktorá vlastne ešte vo svete nebola použitá.

Kam sa teda v spektre ostatných európskych prekladov tento náš preklad v budúcnosti zaradiť, to ukáže až jeho kompletne odborné vydanie, obohatené o rozsiahle filologické a filozofické

*komentáre nielen v slovenskej, ale i českej a francúzskej mutácii, a jej následné odborné zhodnotenie svetovou sinologickou i filozofickou verejnosťou.*

*Filozofická a ľudská hodnota tohto diela zostáva ešte stále napriek tisícročiam nestárnuca a nadčasová.*

*Marina Čamogurská*

## 1

Cesta T a o, ak má byť Cestou T a o, nie je nikdy nemenne trvalou Cestou,  
pomenovateľné, ak má byť pomenovateľným, nie je nikdy nemenne trvalo pomenovateľným!  
Už na počiatku, keď ešte Nebo a Zem neboli pomenovateľné, bola Matkou-roditeľkou všetkých desaťtisícov pomenovateľných vecí!

Preto:

V čom ešte netrvá – praje si vyjavovať svoju tajuplnosť.

V čom už trvá – praje si vyjavovať svoju šikovnosť.

To oboje vzniká súčasne a odlišuje sa len v pomenovaniach.

A to spoločné nech je nazývané: Prvopočiatok.

Prvopočiatok všetkých prvopočiatkov,

Východzia brána všetkých tajuplností!

## 2

V Podnebesí spoznávaním krásna ako krásna vymedzuje sa i ošklivé,  
spoznávaním dobra ako dobra vymedzuje sa i nedobré.

A tak i

bytie a nebytie sa navzájom rodí,  
ťažké a ľahké sa navzájom tvorí,  
dlhé a krátke sa navzájom porovnáva,  
vysoké a hlboké sa navzájom skláňa,  
súzvuky a rámy sa navzájom ladia,  
predné a zadné sa navzájom spája.

Preto:

Dokonalý Človek koná nezasahovaním  
a je príkladný bez slov.

A desaťtisíce vecí urobia sa bez návodov,  
zrodia sa bez prináležania,  
vykonajú sa bez donucovania  
a úspešne sa zavŕšia bez ďalšieho  
v tom zotrvávania.

A iba preto, že sa v ničom nezotrváva, nič neuniká!

## 4

Cesta T a o, nekonečne plynúca, je vo všetkom potrebná, no nikde nepreteká cez okraj.

Ach, aká priepastná je, ako by bola prarodičkou desaťtisícov vecí!

Potláča svoju ostrosť,

premáha svoju neusporiadanosť,

zmierňuje svoju žiaru,

stotožňuje sa so svojim „prašným svetom“.  
Ach, aká naskrz presiaknutá je, akoby bola naozaj jestvovaním čohosi!  
Neviem, koho potomkom je, no zdá sa, že tu bola už pred Nebeským Cisárom!

## 6

Duchovná hĺbina nikde nezaniká a to je práve to, čomu hovorím  
“lono prvopočiatku“!

A jeho otvor je práve to, čomu hovorím

“koreň pradiwa Neba a Zeme“!

To pradio akoby skutočne jestvovalo.

Vždy potrebné a ničím sa nerozrušujúce!

## 7

Nebo – rozpriestranosť

Zem – trvanie

Nebo a Zem sú spoločne schopné rozpriestranosti a trvania.

Nezrodili sa len pre seba, a preto sú schopné dlhej plodotvornosti.

Dokonalý Človek stavia do pozadia svoju osobu, a tým ju dostáva do popredia,

stavia bokom svoju osobu, a práve tým tu ona je!

A pretože netrvá na svojich žiadostivostiach,

práve preto je schopný tvorby svojej osobnosti!

## 14

To, na čo sa dívam a nevidím, toho pomenovateľnosť nazývam to „najrozptýlenejšie“,

to, čo počúvam a nepočujem, toho pomenovateľnosť nazývam to „najnezreteľnejšie“,

to, na čo siahm a nedosiahnem, toho pomenovateľnosť nazývam to „najminimálnejšie“.

No túto trojitosť nemožno nijako konkrétne pochopiť!

Pretože

jej mnohorakosť tvorí univerzálnosť,

jej najvyššia výška neoslepuje svojou žiarou,

jej najhlbšia hĺbka nezatemňuje svojou temnotou.

Je to spleťnosť,

spleťnosť, ktorá sa nedá pomenovať!

Vždy znovu a znovu sa prinavracajúca v nebytie.

V to, čomu sa hovorí „beztvará tvárnosť nebytia“,

v tie podoby vecí, o ktorých sa dá povedať, že sú absolútne rozplynuté.

Kráčšaš tomu v ústrety a nevidíš toho hlavu,

sleduješ to zozadu a nedovidíš toho ukončenie.

Príďžaj sa Cesty minulosti, aby si sa vyznal v prítomnosti!

A schopnosť spoznávania počiatkov minulosti, to nazývam „pamäťou Cesty T a o“!

## 16

Dosahovaním ťažiska vyprázdnenosti dosahujem stav jednoty.

V desaťtisícoch vecí, ktoré sa neustále uskutočňujú, pozorujem jav akoby stáleho prinavracania sa.

Nespočetné množstvá mysliacich bytostí i nemysliacich vecí akoby sa znovu a znovu krúživo prinavracali ku svojim koreňom.

Prinavracanie sa ku koreňom nazývam „stavom utíšenia“

a to je to, čo možno nazvať „znovuobnovením určenia“.

Znovuobnovením určenia sa vymedzí aj moje trvanie a pochopenie svojho trvania, to nazývam „pochopením svojho správneho zmyslu“!

Nepochopenie svojho správneho trvania býva sebaklam, ktorý plodí strašné nebezpečenstvá!

Z pochopenia svojho správneho trvania sú následne formy správania sa.

Formy správania sa – a následná verejnoprospešnosť.

Verejnoprospešnosť – následná schopnosť vládnutia.

Schopnosť vládnutia – následná účasť Nebies,

účasť Nebies – následná účasť na Ceste T a o,

účasť na Ceste T a o – a z toho následná dlhovekosť.

A potom už strata tela nie je nijakou smrteľnou pohromou!

## 21

Prejavujúca sa energia T e je v skutočnosti len sled Cesty T a o.

No to, ako sa Cestou T a o veci uskutočňujú, je nevypočítateľné ako dravý živel.

Ó, aká nevypočítateľná spontánnosť a šialená dravosť!

Akoby táto spontánnosť a dravosť boli v jadre Jej základnou podobou!

Ó, aká premiešanosť, akoby boli v Jej jadre ukryté všetky veci!

Ó, aká nerozoznateľnosť, akoby bola v jadre kvintesenciou všetkých vecí

a akoby táto kvintesencia bola v jadre tou Jej najpravdivejšou pravdou!

Akoby bola v jadre Jej pravou vierohodnosťou!

Od minulosti až do prítomnosti nič, čo bolo pomenované na Ceste T a o, sa nestráca a všetko by sa to dalo overiť.

Ako viem, že to bolo tak, akoby sa to práve teraz udialo?!

Jednoducho preto, lebo to tak bolo!

## 23

Rozprávať čo najmenej je prirodzené.

Veď ani tajfún nevíchri až do rána

a ani prietrž mračien netrvá po celý deň.

Čo to spôsobuje?

Nebo a Zem.

A ak ani Nebo a Zem nedokážu nič spôsobovať dlhodobo, tak čo potom človek!

Preto:

Postupujte čínorodo na Ceste T a o !

A tým sa s Ňou stotožníte.

A tým sa stotožníte aj s Jej tvorivou energiou T e !

No kto sa stane súčasťou Jej straty, bude aj stotožnením sa s Jej stratou.

Kto sa stotožní s Cestou T a o , pociťuje radosť z Cesty T a o!

Kto sa stotožní s Jej tvorivou energiou T e, pociťuje radosť z Jej tvorivej energie T e !

No kto sa stotožní s Jej stratou, bude mať radosť len z Jej straty!

A kde zanikne dôvera, tam vznikne len nedôvera!

## 25

Jestvovalo čosi ako rozvírený prúd ešte pred zrodom Neba a Zeme.

Ach, aké osamelé a pusté vo svojej samojednosti trvalo bezo zmien!

Krúživo plynulo ničím neohrozané.

Možno, že preto sa stalo Matkou Podnebesia!  
 Nevieť toho pomenovanie, a preto to označujem znakom: Cesta.  
 A ak som predsa nútený pomenovať ju, tak ju nazvem: Obrovská!  
 Čo je obrovské, o tom možno povedať, že je rozpínavé.  
 Čo je rozpínavé, o tom možno povedať, že je nekonečné.  
 Čo je nekonečné, o tom možno povedať, že je navracajúce sa.  
 Preto:  
 Cesta T a o je Obrovská,  
 Nebo je Obrovské,  
 Zem je Obrovská,  
 Človek je obrovsky Veľký!  
 Jadrom tohto vymedzenia sú teda štyri veľkosti a Človek je jednou z nich!  
 Zákony Človeka podmieňuje Zem,  
 zákony Zeme podmieňuje Nebo,  
 zákony Neba podmieňuje Cesta T a o  
 a Cesta T a o je sama zo seba!

## 28

V aktívnom pochopení svojej mužskosti a v pridržaní sa svojej ženskosti sa tvorí riečište Podnebesia  
 a v tvoriacom sa riečišti Podnebesia sa trvale a neprerušiteľne tvorivá energia T e znovu a znovu prinavracia do stavov novorodenectva.  
 V aktívnom pochopení svojej „beloby“ a v pridržaní sa svojej „černe“ sa tvoria kontúry Podnebesia  
 a v tvoriacich sa kontúrach Podnebesia sa trvale a neprerušiteľne tvorivá energia T e znovu a znovu prinavracia do stavov nulovosti.  
 V aktívnom pochopení svojej odvahy a v pridržaní sa svojej hanblivosti sa tvorí škála hĺbok Podnebesia  
 a v tvoriacej sa škále hĺbok Podnebesia sa trvale a neprerušiteľne tvorivá energia T e prinavracia do stavov základnej prirodzenej prostoty.  
 A ak sa pôsobenie takejto prostoty rozšíri na všetko, stane sa to aj nástrojom vlády.  
 A ak si nástroj takejto vlády osvojí Dokonalý Človek, potom sa takými stanú aj všetci jeho hodnostári i starejší rodov.  
 A tak potom  
 „zákony prestanú stínať hlavy“!

## 32

Cesta T a o vo svojej prapôvodnej jednoduchosti trvala už pred vznikom pomenovateľnosti  
 a v Podnebesí nepotrebovala ani v tom najmenšom nikdy nijakého pomocníka!  
 Keby len lénni páni a králi boli schopní pridržať sa Jej,  
 všetky desaťtisíce vecí by sa samé od seba pridržali svojich určení  
 a Nebo a Zem by boli v takej vzájomnej harmónii, že na všetko akoby „padala sladká rosa“.  
 Aj ľud by potom bol sám od seba taký, aký má byť!  
 No aj vydávania príkazov a nariadení sú pomenovateľnosti  
 a pri pomenovateľnostiach má múdry človek vždy vedieť, kedy prestať!  
 Veď keď vie, kedy prestať, potom je nádej, že to neskončí pohromou!  
 A ak som nútený použiť ešte jedno prirovnanie, tak teda:  
 Cesta T a o je v Podnebesí ako koryto a hĺbina pre rieky a moria!

V zvratoch je pohyb Cesty T a o,  
 v mäkkej poddajnosti je upotrebitelnosť Cesty T a o!  
 A tým sa desaťtisíce vecí neustále rodia v svoje bytia  
 a z bytí v nebytia!

Cesta T a o tvorí Jedno,  
 Jedno vytvára Dve,  
 Dve vytvára Tri,  
 Tri vytvára desaťtisíce vecí všetvorstva,  
 desaťtisíce vecí všetvorstva neustále odnáša prúd „jin“ a prináša prúd „jang“  
 a plynúca v tom životná energia čchi je nato, aby všetko zharmonizovala.

Najnezávideniahodnejšie je byť opustenou sirotou. A predsa sa kniežatá a králi radi tak titulujú!

Pretože:

veci sú alebo rozrušované a odstraňované, aby v ďalších opäť povstávali,  
 alebo sú na svoj vrchol vynášané, aby vzápätí zanikali!  
 To je veľmi poučné pre ľudí, a je to preto učenie, ktoré aj ja hlásam!  
 Silnému nosníku zlom nehrozí,  
 a tak ani mne, otcovi tohto učenia!

Z klasickej čínštiny preložili *Marina Čarnogurská a Egon Bondy*

## MONITOR

---

PEŠKOVÁ, J.: Filosofický základ Komenského díla. In: *Studia comeniana et historica* 1991, č. 44.

RÝDL, K.: Komenského ideje a přechod rosenkruciářství do zednářství. In: *Studia comeniana et historica* 1991, č. 44.

FIALA, P.: Vztah J. A. Komenského k odkazu J. L. Vivése. In: *Studia comeniana et historica* 1991, č. 44.

PEŠKOVÁ, J.: Jan Amos Komenský ve světle nového bádání filosofie. In: *Studia comeniana et historica* 1992. č. 46/47.